

ГЭРЭЭНИЙ ХАВСРАЛТ №1 – АЖЛЫН ДААЛГАВАР

Төслийн нэр

“Монгол орны баруун бүсэд газрын доройтол, хөгжлийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, дүйцүүлэн хамгааллыг нэвтрүүлэх нь” МОН/16/301

Төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллага:

БОАЖЯ-ны Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийн удирдлагын газар

Төсөл хэрэгжиж буй газарзүйн байршил:

Монгол орны баруун бүс Ховд, Увс болон Завхан аймаг

Зөвлөх үйлчилгээний нэр

“Монгол орны баруун бүсэд газрын доройтол, хөгжлийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, дүйцүүлэн хамгааллыг нэвтрүүлэх нь” МОН/16/301 “Төслийн дунд шатны хэрэгжилтэд үнэлгээ хийж, дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулах” үйлчилгээ

Төслийн товч танилцуулга

“Монгол орны баруун бүсэд газрын доройтол, хөгжлийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, дүйцүүлэн хамгааллыг нэвтрүүлэх нь” МОН/16/301 төсөл 2016 оны 06 дугаар сарын 01-нээс үйл ажиллагаагаа эхлүүлсэн бөгөөд төслийн хугацаа 2019 оны 05 дугаар сарын 30-нд дуусах болно. Монгол орны газрын доройтол нь цөлжилтийг нэмэгдүүлэх, унаган төрхийг эргэж буцалтгүй доройтуулах, экологийн тогтолцооны бүрэн бүтэн байдал, биологийн олон янз байдалд нөлөөлөхүйц болж байгаа нь байгаль орчинд тулгарч буй хамгийн ноцтой асуудал болоод байна. Газрын нөөцийн нөхөн сэргэх чадвар болон даац, үр шим буурсан нь улсын үйлдвэрлэл, тэнцвэртэй, тогтвортой хөгжлийн хүчин чармайлтад шууд нөлөөлдөг. Сүүлийн жилүүдийн Монгол Улсын эдийн засгийн эрчимтэй хөгжил нь уул уурхайн салбартай холбоотой. 2014 оны 11 дүгээр сарын байдлаар улсын нийт нутаг дэвсгэрийн 7.5 хувь буюу 11.8 сая га-г хамарсан уул уурхайн хайгуулын болон ашиглалтын 2768 зөвшөөрөл (лиценз) олгосон бөгөөд уул уурхайн хөгжил нь газар, усны нөөцөд олон талт эрсдэл дагуулахын зэрэгцээ экологийн тогтолцооны цэвэр, бүрэн бүтэн, уян байдал, биологийн олон янз байдал болон хүн амын амьжиргаанд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэв.

Монгол орны баруун бүс нутаг нь уул уурхайн нөлөөнд харьцангуй бага өртсөн, экологийн хувьд оицгой шинжлэхүүний бага өртсөн, шувууны улирлын нутаг, экологийн тогтолцоийн хадгалсан, гол мөрний байгалийн урсгал нь дэлхийд ховордсон үзэгдэл болоод байна. Бүс нутгийн экосистемийн үйлчилгээ, бэлчээр нутаг нь нүүдэлчин, хагас нүүдэлчин 38000 гаруй айл өрхийн амьжиргааг хангадаг. Тус бүс нутагт уул уурхай харьцангуй бага хөгжсөн хэдий ч (2014 оны 11 дүгээр сарын байдлаар 2.6 сая га-г хамарсан хайгуулын болон ашиглалтын 393 лиценз олгосон) ойрын жилүүдэд эрчимтэй хөгжих төлөвтэйг харгалзан тус төсөл нь Монгол Улсын Засгийн газарт “баруун бүсийн уул, талын нутагт уул уурхайн сөрөг нөлөөллийг багасгах зорилгоор газрын доройтлыг бууруулах тэргүүлэх чиглэл, нөхөн сэргээх төлбөрийн ажиллагааны дарааллыг тодорхойлох зарчмыг газар орны төлөвлөлт, менежментийн түвшинд нэвтрүүлэхэд” дэмжлэг үзүүлэх юм. Төслийн зорилго: “Монгол орны баруун бүсийн үржил шимтэй газрын экологийн тогтолцооны бүрэн бүтэн, уян хатан байдал, биологийн олон янз байдлыг хадгалах, ард иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх”

Төслийн зорилт: Баруун бүсэд газрын доройтлыг бууруулах дарааллыг ландшафтын түвшний төлөвлөлт, менежментэд нэвтрүүлэх замаар нөлөөллийг бууруулах түүнчлэн уул уурхайгаас бэлчээр газарт нутагт үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах.

Үр дүн 1: Газрын доройтлыг бууруулах дарааллыг экологийн бүсийн газар ашиглалтын төлөвлөгөө болон чадавхийг бэхжүүлэх замаар албажуулах.

Энэ ажиллагааны явцад уул уурхайгаас газар, усны нөөц, экологийн тогтолцооны бүрэн бүтэн байдалд учирч буй аюулыг багасгах, уул уурхайн концессийн төлөвлөлт, менежментийн тогтолцоонд газрын доройтлыг бууруулах дарааллын зарчмыг үндэсний хэмжээнд оруулахын тулд холбогдох яамд, байгууллагуудтай хамтран ажиллана. Нарийвчилсан удирдамж, журам, заавар, стандартууд, сангийн менежмент болон хяналт шинжилгээний шаардлагууд, нөхөн төлбөрийн сан бүрдүүлэх, хөрөнгийг дахин зарцуулах журам зааврыг боловсруулах, хянах, экологийн бүсийн үнэлгээний үр дүнг нэгтгэн Засгийн газарт танилцуулах, мэдээлэлд сууриласан шийдвэр гаргахад дэмжлэг үзүүлнэ. Төслийн хүрээнд цогц төлөвлөлт, менежментийг баруун бүсийн 41.5 сая га газар оронд нэвтрүүлэх, уул уурхайн

концессийн болон орон нутгийн газар ашиглалтын төлөвлөгөөнд шинжлэх ухаанд сууриласан газрын доройтлыг бууруулах, нөхөн төлбөрийн ажиллагааны дарааллын зарчмыг нэвтрүүлэх, экологийн хувьд эмзэг газар орныг уул уурхайн ажиллагаанаас ангид байлгах ажлыг хэрэгжүүлнэ. Иймд төсөл нь салбарын бодлого, эрх зүй болон төлөвлөлтийн орчин, салбар хоорондын хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ. Уул уурхайн сөргөн илрүүллийг бууруулах байгууллага болон албан тушаалтиуудын чадавхийг дээшлүүлэн, энэхүү төсөлд зориулан НУБХХ-өөс тусгайлан боловсруулсан Чадавхийн үнэлгээний ононы хүснэгтээр дүгнэнээр орон нутгийн байгууллага, бусад оролцогч талуудын мэдлэг чадвар сайжрах нөхцөл бүрдэнэ.

Үр дүн 2: Газрын доройтлыг бууруулах дарааллыг сонгосон аймагт газрын тогтвортой менежментээр нэвтрүүлэх:

Энэ ажиллагааны явцад газрын доройтлыг бууруулах дарааллыг баруун бүсийн газар ашиглагч янз бүрийн бүлгүүдийн (уул уурхай, дэд бүтцийн хөгжил, малын бэлчээр, усжуулалттай газар тариалан, улсын болон орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газрууд, аялал жуулчлалын бүсүүд г.м.) газрын тогтвортой, цогц менежментийг практикт нэвтрүүлнэ. Газрын нөөцийг ашиглагч гол бүлэг болох орон нутгийн малчид, тариаланчид болон засаг захиргаа нь ландшафтын түвшний газар ашиглалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, газрын доройтлын сорилтуудыг шийдвэрлэхэд нэн чухал үүрэгтэй. Төслийн хүрээнд сонгосон газар оронд газрын доройтлыг бууруулах дарааллын тэргүүн туршлага, практикийг үндэсний хэмжээнд нэвтрүүлэх ажлыг орон нутгийн захиргаа, олон нийт болон ТББ, иргэний нийгмийн байгууллагуудын тусламжтайгаар дэлгэрүүлнэ. Газрын тогтвортой, цогц менежмент болон дүйцүүлэн хамгааллын механизмыг 100000 га нутаг дэвсгэрт нэвтрүүлж, нөхөн сэргээсэн талбайг нэмэгдүүлэх, газрын доройтлын хурдацыг сааруулах, биологийн олон янз байдалд учирсан хохирлыг бууруулах бодит үр дүнг харуулна. Орон нутгийн газрын тогтвортой менежментэд хөрөнгө оруулалт нэмэгдсэнээр түншлэгч компаниудын 2014 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний санхүүжилт 50 хувиар өсөх ба БОАЖЯ нь газрын доройтлыг бууруулах, дүйцүүлэн хамгааллын ажиллагааг бүхэлд нь удирдаж байгаагийн хувьд туршилтын үр дүн, гэрээний биелэлтийг дүгнэнэ.

Ажлын зорилго

Төслийн дунд хугацааны хэрэгжилтийн үнэлгээний ерөнхий зорилго нь төслийн зорилго, зорилтолд хүрэх шалгуур үзүүлэлтийн биелэлт, хүлээгдэж буй үр дүн, үйл ажиллагааны гүйцэтгэлд хөндлөнгийн үнэлгээ хийж төсөл хэрэгжих үлдсэн хугацаанд хэрэгжилтийг хангах, сайжруулах мөн төслийн үйл ажиллагаа урт хугацаанд хэрхэн тогтвортой, үр бүтээлтэй, эрчимтэй, бусад бодлого хөтөлбөртэй уялдах талаар зөвлөмж боловсруулахад оршино.

1. Монголын уул, тал хээрийн баруун бүсэд газрын доройтлыг бууруулах үе шатны дарааллыг ландшафтын түвшний төлөвлөлт, менежментэд нэвтрүүлэх замаар нөлөөллийг бууруулах, уул уурхайгаас бэлчээр газарт нутагт үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг бууруулахад төслөөс үзүүлсэн дэмжлэг, үйл ажиллагаа нь шалгуур үзүүлэлтийг хэрхэн хангаж байгааг тодорхойлох.
2. Газрын доройтлыг бууруулах үе шатыг экологийн бүсийн газар ашиглалтын төлөвлөгөө болон чадавхийг бэхжүүлэх замаар хэрхэн албажуулсан байдлыг тодорхойлох.
3. Төслийн хэрэгжилтийг шалгуур үзүүлэлтэд үндэслэн тодорхойлсон үр дүнг, Монгол улсын Засгийн газрын бодлоготой харьцуулсан цялшид төслийн үйл ажиллагааг сайжруулах зөвлөмж боловсруулах.

Хамрах хүрээ ба хийх ажлууд

Дээрх зорилгын доор үндэсний зөвлөх баг нь дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэнэ.

1. НУБХХ-ийн дунд шатны үнэлгээний аргачлалд тулгуурлан төслийн зорилго, зорилт, хүлээгдэж буй үр дүнгийн хэрэгжилтийг шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлнэ.

1.1 Төслийн стратеги

- a. Төслийн бүтэц, зохион байгуулалт
 - Төслийн хүрээнд шийдсэн асуудал, түүний үр дүн, дам нөлөө, мөн төслийн баримт бичигт дурдсан үр дүнг хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх бодит бус таамаглал, төсөл хэрэгжиж эхэлснээс хойших нөхцөл байдал өөрчлөгдсөн эсэхийг нягтална
 - Төслийн стратеги нь хэр оновчтой, хоорондоо холбоо хамааралтай эсэх, мөн хүлээгдэж буй зорилт, үр дүнг хэрэгжүүлэхэд хамгийн үр дүнтэй стратеги мөн эсэхийг үнэлнэ
 - Төслийн хүрээнд Монгол Улсад нэн тэргүүнд тулгамдаж буй асуудлуудыг шийдэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг үнэлж дүгнэн
 - Шийдвэр гаргах үйл явцыг нягтална
- b. Үр дүнгийн цар хүрээ

- Төслийн үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлт, зорилтуудад дүн шинжилгээ хийх, төслийн дунд хугацааны болон эцсийн зорилтууд хэр SMART (тодорхой, хэмжигдэхүйц, бодит, хамааралтай, тодорхой хугацаатай) болохыг үнэлж, шаардлагатай гэж үзвэл төслийн зорилт, шалгуур үзүүлэлтүүдийг сайжруулах, өөрчлөх талаар тодорхой санал, зөвлөмж өгнө
- Төсөл хэрэгжсэнээр төслийн үр дүнгийн хүрээнд хамаарах, жил бүр хянаж байх хөгжлийн зорилт, үр дүнг (жишээ нь, орлогын эх үүсвэр бий болгох, хүйсийн тэнцвэрт байдлыг хангах, эмэгтэйчүүдийг чадавхижуулах, засаглалыг сайжруулах гэх мэт) хэрэгжүүлэхэд оруулсан эсвэл цаашид оруулах хувь нэмрийг үнэлнэ
 - с. Төслийн хүлээгдэж буй үр дүнг хэрэгжүүлэхэд гарсан дэвшил
- Төслийн эцсийн зорилтыг хангах шалгуур үзүүлэлтийг үнэлэх; Даян дэлхийн байгаль орчны сангийн санхүүжилттэй, НУБХХ-ийн дэмжлэгтэйгээр хэрэгжиж буй төслийн хэрэгжилтэд дунд шатны үнэлгээ хийх гарын авлаганы Үр дүнгийн матрицын дагуу хүрсэн үр дүнг үнэлэх; түүнд үндэслэн “замын хөдөлгөөний систем”-ийн өнгөөр үнэлэх; төслийн үндсэн зорилго болон гарах үр дүн (бүрэлдхүүн хэсэг) тус бүрээр гарсан үр дүн, ахиц дэвшлийг үнэлэх; “зорилтыг хэрэгжүүлэхэд хангалттай ахиц гаргаагүй” буюу улаанаар тэмдэглэгдсэн хэсгүүдийг сайжруулаад чиглэсэн зөвлөмж боловсруулна
- ДДБОС-ийн мониторинг, үнэлгээний арга хэрэгсэл (GEF Tracking tool)-ийн дагуу Дунд шатны үнэлгээний өмнөх болон төсөл хэрэгжиж эхлэх үеийн нөхцөл байдалтай харьцуулан шинжилнэ
- Төслийн үндсэн зорилгыг хэрэгжүүлэхэд тулгарч болзошгүй саад бэрхшээлийг урьдчилан тодорхойлно
- Төслийн хүрээнд амжилттай хэрэгжсэн үйл ажиллагаануудад дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр төслийн цаашдын үйл ажиллагаанд ашиглаж болох амжилттай хэрэгжихэд нь нөлөөлсөн хүчин зүйлсиг тодорхойлно

d. Төслийг хэрэгжүүлэх, дасан зохицох менежмент

- ДДБОС, НУБХХ-ийн дэмжлэгтэйгээр хэрэгжиж буй төслийн хэрэгжилтэд дунд шатны үнэлгээ хийх гарын авлагыг ашиглан төслийн үр дүнг дараах чиглэл тус бүрээр үнэлнэ.
- Үүнд:
- Менежмент
 - Үйл ажиллагааны төлөвлөлт
 - Санхүүжилт
 - Төслийн хяналт, үнэлгээний систем
 - Оролцогч талуудын хамтын ажиллагаа
 - Тайллагналт
 - Харилцаа холбоо

e. Тогтвортой байдал

Төслийн тогтвортой байдалд нөлөөлж болзошгүй эрсдлийг дараах 4 чиглэлээр үнэлнэ. Үүнд:

- Тогтвортой байдалд полоолох санхүүгийн эрсдэл
- Тогтвортой байдалд нөлөөлөх нийгэм, эдийн засгийн эрсдэл
- Тогтвортой байдалд нөлөөлөх институцийн болон засаглалын эрсдэл
- Тогтвортой байдалд нөлөөлөх хүрээлэн буй орчны эрсдэл

Дунд шатны үнэлгээ хийх зөвлөх багийн тайлан нь олж мэдсэн зүйлсийн хүрээнд баримт нотолгоонд үндэслэсэн дүгнэлт бүхий хэсэгтэй байна.

Үүнээс гадна зөвлөх баг нь төсөл хэрэгжүүлэх нэгжид зориулан зөвлөмж боловсруулна. Уг зөвлөмж нь тодорхой, хэмжигдэхүйц, хамааралтай, бодит буюу хэрэгжих боломжтой арга хэмжээг илэрхийлсэн маш товч бөгөөд тодорхой байна. Зөвлөмжийг хүснэгт хэлбэрээр тайлангийн хураангуй хэсэгт оруулах бөгөөд нийт зөвлөмжийн тоо 15-аас ихгүй байна.

2. Зөвлөх баг нь төслийн холбогдох бүх баримт бичиг, шаардлагатай нэмэлт материалтай танилцан, төсөлд оролцогч талуудтай ярилцлага зохион байгуулах, төсөл хэрэгжиж буй Ховд, Увс болон Завхан аймгуудад томилолтоор ажиллана.
3. Төслийн үр дүн нь Монгол Улсын Засгийн газрын бодлого, төлөвлөгөө, болон төслийн баримт бичигт дурдсан зорилго, зорилтод хэрхэн хувь нэмэр оруулж байгааг тодорхойлно.
4. Төслийн үр дүн нь олон улсын конвенци, Даян дэлхийн байгаль орчны сангийн болон НУБХХ-ийн стратегийн хэрэгжилтэд хэрхэн хувь нэмэр оруулж байгааг тодорхойлох,

5. Төслийн үр шимийг хүртэгчдийн түвшинд хөндлөнгийн үнэлгээ хийнэ.
6. Төслийн оролцогч талуудын хамтын ажиллагаанд үнэлгээ хийнэ.
7. Төслийн зорилтот бүлгийн мэдлэг, чадавхийн үнэлгээг төслийн баримт бичигт туссан аргачлалын дагуу хөндлөнгийн судалгааны багийн цуглуулсан асуулгын хуудсыг ашиглаж хийж дүгнэлт гаргана.
8. Төслийн дунд шатны үнэлгээний тайланг НУБХХ-ийн байгаль орчны баг болон төсөл хэрэгжүүлэгч талд танилцуулна.
9. Үнэлгээний тайланг англи болон монгол хэл дээр боловсруулан хүлээлгэж өгнө.

Төслийн дунд шатны үнэлгээнд баримтлах шаардлага:

Төслийн үр дүн, үр ашиг, үр нөлөө, холбоо хамаарал, тогтвортой байдлыг дараах байдлаар дүгнэнэ.

- Төслийн үр дүн (*Effectiveness*)-г төслийн зорилго, зорилтын биелэлтэд тулгуурлан үнэлнэ, ингэхдээ түүнд зерэг болон сөргөөр нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг харгалзан үзнэ. Төслийн зорилт тус бүрийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийн биелэлтийг тоон болон чанарын үнэлгээгээр гаргана /Хавсралт 1-д шалгуур үзүүлэлтийг тусгав/.
- Төслийн үр ашиг (*Efficiency*)-ийг чанарын үзүүлэлт болон төслийн зорилтууд хугацаандаа биелсэн эсэхээр тодорхойлно. Төслийн жилийн болон улирлын төлөвлөгөө нь зорилтуудтай . нийцсэн байдлыг үнэлнэ.
- Төслийн үр нөлөө (*Impact*)-г төслийнүүр ашиг хүртэгчдэд ямар бодит нөлөө үзүүлсэн, хичнээн хүн ямар бодит хувь нэмэр хүртсэн, мөн эмэгтэйчүүд болон хүйсийн тэгш байдалд төсөл хэрэгжсэний нөлөөгөөр зерэг болон сөрөг үр нөлөө гарсан эсэхээр тодорхойлно.
- Төслийн хүрээнд хэрэгжүүлсэн арга хэмжээнүүд Засгийн газрын үйл ажиллагаатай уялдаж (*Relevance*) байгаа эсэхийг тодорхойлно.
- Донор байгууллагын санхүүжилт зогссоны дараа төслийн үйл ажиллагааг тогтвортой (*Sustainability*) үргэлжлүүлэх чадавхи хэрхэн бүрдсэнийг тогтоож бодит санал, дүгнэлт гаргах.
- Төслийн үр дүн, үр ашиг, үр нөлөө, холбоо хамаарал, тогтвортой байдалд дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр тус бүрт нь сайжруулах санал, зөвлөмж боловсруулна. Зөвлөмж нь бодитой, тодорхой, хэмжиж болохуйц, хамааралтай мөн товч байх ёстой. Зөвлөмжийг тайлангийн хураангуй хэсэгт тусгах бөгөөд 15-аас дээшгүй байна.

Ажил түйцэтгэх хугацаа

Зөвлөх хуулийн этгээдийн ажил түйцэтгэх хугацаа 1,5 сар байна. Зөвлөх хуулийн этгээд нь үнэлгээний тайлан, баримт бичгийг 2 хэл дээр боловсруулж холбогдох байгууллагад танилцуулах бөгөөд тухайн байгууллага шаардлага хангасан хэмээн үзэж хүлээн авсны дараа гэрээг дүгнэж зохих төлбөрийг шилжүүлнэ.

Зохион байгуулалт

Зөвлөх баг нь БОАЖЯ-тай гэрээ байгуулж ажиллах ба ажлын үр дүнг НУБХХ, төсөл хэрэгжүүлэх нэгж, БОАЖЯамны ажлын хэсэгт тогтмол тайланганана. Төсөл хэрэгжүүлэх нэгж шаардлагатай дэмжлэгийг тухай бүрт үзүүлнэ. Уулзалт, хэлэлцүүлэг, хурлын арга хэмжээ, хөдөө орон нутагт ажиллах зардлыг төсөл хэрэгжүүлэх нэгж хариуцаж хамтран зохион байгуулна.

Нийлүүлэх бүтээгдэхүүн

Зөвлөх баг нь дараах бүтээгдэхүүнийг хүлээлгэн өгнө. Үүнд:

Эхлэлийн тайлан. Төслийн дунд шатны үнэлгээ хийх аргачлал, ажлын даалгаварт тусгасан ажил үйлчилгээг гүйцэтгэх төлөвлөгөөг багтаасан байна. Мөн зөвлөхийн ирүүлсэн тайланд НУБХХ-ийн төв оффис болон төсөл хэрэгжүүлэх нэгжээс санал авах ажлыг Яамны зөвлөх үйлчилгээний тайлан хүлээн авах ажлын хэсэг зохион байгуулна.

Эцсийн тайлан. Төслийн тайлан холбогдох баримт бичиг, зорилтот бүлгийн судалгаанд үндэслэн төслийн дунд шатны хэрэгжилтийг аргачлалын дагуу тодорхойлон үнэлгээний үр дүн, дүгнэлт, зөвлөмж (бүрэн) бүхий тайлан, холбогдох материалыг хавсаргасан байна. Хөндлөнгийн байгууллагын цуглуулсан “Чадавхийг үнэлэх санал асуулга”-ын дүнг дээр дурдсан аргачлалын дагуу нэгтгэж, тайланд тусгана.

Ажил хүлээн авах ажлын хэсгийн гишүүдийн болон төсөлт хэрэгжүүлэх нэгж, НҮБХХ-ийн төв оффисын саналыг хэрхэн авч сайжруулсан талаар хүснэгтэлсэн тайланг тусад нь ирүүлнэ.

Зөвлөх хуулийн этгээд

Зөвлөх хуулийн этгээд нь уг төслийн дунд шатны үнэлгээ хийхэд шаардлагатай туршлага, ур чадвар бүхий хүмүүсээс бүрдсэн баг бүрдүүлж, мэдүүлэг ирүүлэхдээ багийн гишүүн бүрийн боловсрол, ур чадвар, ажлын туршлагыг харуулсан мэдээллийг ирүүлнэ.

Тавигдах шаардлага

Багийн ахлагчид тавигдах шаардлага

- Төслийн менежмент, хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгааллын чиглэлээр магистр, түүнээс дээш зэрэгтэй,
 - Газрын менежмент, биологийн олон янз байдал, байгалийн нөөц хамгаалал, эдгээртэй нягт холбоотой салбарт 8-аас доошгүй жил ажилласан туршлагатай;
 - олон улсын буцалтгүй тусламжаар хэрэгжсэн төсөлд үндэсний зохицуулагч, менежерийн түвшинд 8-аас доошгүй жил ажилласан туршлагатай байх; Олон улсын төсөл, хөтөлбөрт үр дунд суурилсан үнэлгээний аргачлалаар үнэлгээ хийж байсан эсвэл байгаль орчны чиглэлээр эрх зүйн баримт бичиг, төсөл, хөтөлбөр боловсруулж байсан туршлагатай бол давуу тал болно.
 - Үнэлгээний эцсийн тайлан дахь дүгнэлт, зөвлөмжийн бодит, үр дүнтэй байдлыг хариуцах чадвартай байна

Багийн ахлагчид тавигдах шаардлага

1. Багийн ахлагч

- Төслийн менежмент, хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгааллын чиглэлээр магистр, түүнээс дээш зэрэгтэй,
 - Газрын менежмент, биологийн олон янз байдал, байгалийн нөөц хамгаалал, эдгээртэй нягт холбоотой салбарт 8-аас доошгүй жил ажилласан туршлагатай;
- олон улсын буцалтгүй тусламжаар хэрэгжсэн төсөлд үндэсний зохицуулагч, менежерийн түвшинд 8-аас доошгүй жил ажилласан туршлагатай байх; Олон улсын төсөл, хөтөлбөрт үр дунд суурилсан үнэлгээний аргачлалаар үнэлгээ хийж байсан эсвэл байгаль орчны чиглэлээр эрх зүйн баримт бичиг, төсөл, хөтөлбөр боловсруулж байсан туршлагатай бол давуу тал болно.
 - Үнэлгээний эцсийн тайлан дахь дүгнэлт, зөвлөмжийн бодит, үр дүнтэй байдлыг хариуцах чадвартай байна
 - Олон улсын төсөл хотөлбөрт үнэлгээ хийж байсан бол давуу тал болно;

Багийн гишүүдэд тавигдах шаардлага:

2. Багийн гишүүн

- Байгалийн нөөцийн менежментийн чиглэлээр магистр, түүнээс дээш зэрэгтэй
- Биологийн олон янз байдал, уул уурхайн байгаль хамгаалал, байгалийн нөөц, газрын менежмент бусад ижил төстэй салбарт 5 ба түүнээс дээш жил ажилласан туршлагатай;
- Биологийн олон янз байдал, уул уурхайн байгаль хамгаалал, байгалийн нөөцийн чиглэлээр арга зүйн мэдлэгтэй;
- Хяналт үнэлгээний чиглэлээр 2 ба түүнээс дээш төсөл хэрэгжүүлсэн туршлагатай;

3. Багийн гишүүн

- Газар зохион байгуулалт, газрын менежментийн чиглэлээр магистр, түүнээс дээш зэрэгтэй
- Уул уурхайн байгаль хамгаалал, байгалийн нөөц, газрын менежмент бусад ижил төстэй салбарт 3 ба түүнээс дээш жил ажилласан туршлагатай;
- Газрын менежмент, байгаль орчны эрх зүйн чиглэлээр арга зүйн мэдлэгтэй;
- Хяналт үнэлгээний чиглэлээр ажиллаж байсан туршлагатай;

4. Орчуулагч, туслах ажилтан

- Байгаль орчны салбарт 3 ба түүнээс дээш жил ажилласан туршлагатай;
- Байгаль орчны салбарын орчуулга хийж байсан туршлагатай;

Багийн гишүүдэд тавигдах ерөнхий шаардлага:

- Богино хугацаанд ачаалалтай ажиллах чадвартай;
- Бие даан ажиллах, бусдад зөвлөгөө өгөх чадвартай;
- Хувийн зохион байгуулалт сайтай, багаар ажиллах ур чадвартай.
- Үнэлгээний тайлан бичиж, үр дүнтэй илтгэхэд шаардлагатай англи хэлний мэдлэг ур чадвартай байх

Зөвлөх баг, хуулийн этгээдийн хараат бус байдал:

Зөвлөх багийн гишүүд нь төслийн баримт бичиг боловсруулах, төслийн үйл ажиллагааг эхлүүлэх болон хэрэгжүүлэх үе шатанд оролцож байгаагүй, мөн төслийн хэрэгжилт, үр дүнг үнэн бодитоор үнэлэхэд сөргөөр нөлөөлөх аливаа ашиг сонирхлын зөрчилгүй байна.

Бүрдүүлэх материал:

- Байгууллагын танилцуулга
- Байгууллагын гэрчилгээний нотариатаар баталгаажуулсан хуулбар
- Багийн гишүүдийн намтар,
- Тухайн чиглэлээр зөвлөхөд тавигдах шаардлагыг дүгнэхтэй холбоотой хийсэн ажлын жагсаалт.
- Холбогдох чиглэлээр ажиллаж байсан 1 ба түүнээс дээш байгууллагын тодорхойлолт
- Холбогдох чиглэлээр мэргэжлийн үнэмлэх, диплом, сертификатын нотариатаар баталгаажуулсан

ХАВСРАЛТ 1. ТӨСЛИЙН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Үзүүлэлтүүд	Тайлбар
Зорилтын түвшинд: Монголын уул, тал хээрийн баруун бүст газрын доройтлыг бууруулах үе шатны дарааллыг ландшафтын түвшний төлөвлөлт, менежментэд нэвтрүүлэх замаар нөлөөллийг бууруулах, уул уурхайгаас бэлчээр газарт нутагт үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах.	
Баруун Монголын бүсийн бэлчээрийн болон байгалийн дэвсгэрийг бүхэлд нь, 41.5 сая га-г экологийн бүсийн үнэлгээ, тогтолцоонд цогц төлөвлөлт, менежмент, үр дүнг дэлгэрүүлэх ажиллагаанд хамруулахад оршиж байна, газар ашиглалтын төлөвлөгөөнд Газар ашиглагчдын бүлгүүдийн ажиллагааг 12-15-н жилээр экологийн бүсийн үнэлгээг нэвтрүүлэх	Төслийн эцсийн зорилт нь баруун таван аймгийн нутаг дүгнэдэг учир сургамжийг зөвхөн дараагийн экологийн бүсийн үнэлгээнд тусгах боломжтойг харгалзан мэдээллийг дунд хугацааны илтгэл, үнэлгээний төгсгөлийн тайлан, төслийн явцын илтгэлүүд болон аймаг, сумын газар ашиглалтын төлөвлөгөөнд оруулна.
Экологийн бүсийн үнэлгээнд үндэслэн экологийн эмзэг бүс, онцлог бэлчээр болон орон нутгийн хамгаалалттай газрын талбайг төсөл газрыг уурхайн ажиллагаанаас ангидэхэлэх үеийнхээс 10 хувиар нэмэгдүүлэх, зорилтын байлгах, тусгай хамгаалалттай бүсэдхэрэгжилтийн илтгэл, мэдээллийг БОНХАЖЯ, Тусгай хамруулах	Төслийн эцсийн зорилт нь баруун таван аймаг дахь тусгай болон нутгийн хамгаалалттай газрын талбайг төсөл газрыг уурхайн ажиллагаанаас ангидэхэлэх үеийнхээс 10 хувиар нэмэгдүүлэх, зорилтын байлгах, тусгай хамгаалалттай бүсэдхэрэгжилтийн илтгэл, мэдээллийг БОНХАЖЯ, Тусгай хамгаалалттай газрын захиргааны газрын мэдээллийн санд байршуулна.

Чадавхийн үнэлгээний хүснэгтийн дагуу төслийн эцсийн зорилт нь чадавхийн түвшинг 25 хүртэлх нөлөөллийг бууруулах, нөхөн төлбөрийн хувиар (үнэлгээний оноог 51.25- 53.4 хувьд хүргэх) өсгөх. ажиллагааг хэрэгжүүлэх институцийн чадавхийн түвшинг нэмэгдүүлэх	Төслийг эхлүүлэх шатанд зорилтын талаар санал асуулга явуулж (асуултуудыг хавсралт 1-гээс үзнэ үү), хариултыг нэгтгэн дүгнэж нийт оноог гаргасан (зарим асуултыг дүгнэх боломжай), төслийн дунд болон төгсгөлийн шатанд оноо өцслэн гаргаж зорилтын хэрэгжилтийг дүгнэнэ. Мэдээллийг төслийн хэрэгжилт, үнэлгээ, сургалтын тайлан илтгэл, сурвалжлагын мэдээллээс авч болно.
<i>Үр дүн 1-ийн түвшинд:</i> Газрын доройтлыг бууруулах, нөхөн төлбөрийн ажиллагааг экологийн бүсийн газар ашиглалтын төлөвлөгөө болон чадавхийг бэхжүүлэх замаар албажуулах	
Газрын доройтлыг бууруулах, нөхөн төлбөрийн ажиллагааг бэхжүүлэх шинэхэрэгжүүлэхд улс, аймаг, сумын түвшний газар ашиглалтын удирдамж, механизмыг боловсруулах, эрхтөлөвлөгөөнд Газрын доройтлыг бууруулах, нөхөн төлбөрийн зүйн орчны зөрчлийг шийдвэрлэх	Гоон үзүүлэлтээр хэмжиж болох энхүү зорилтыг ажиллагааг хуулийн нэмэлт өөрчлөлтөөр баталгаажуулах, туршилтын газар орны туршлага, сургамжид үндэслэн Газрын доройтлыг бууруулах, нөхөн төлбөрийн ажиллагааны дарааллыг газрын тогтвортой менежментэд нэвтрүүлэх хоёр арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Зорилтын хэрэгжилтийг үнэлгээний болон явцын илтгэлд тусгана.
Хамгаалалтад авах болон нэн тэргүүнл хамгаалалтад авах газар орон	Төслийн эцсийн зорилт нь улсын 2015 оны зорилттой нийцүүлэн нийт 41.5 сая га газар нутгийн 30 хувийг хамгаалалтад авахад орших ба хэрэгжилтийг экологийн бүсийн үнэлгээнд үндэслэн таван аймгийн нийт газар нутагт тусгай хамгаалалттай газар нутгийн эзлэх тайбайгаар дүгнэнэ. Зорилтын хэрэгжилтийг экологийн бүсийн үнэлгээний илтгэлд тусгана.
Уул уурхайн нөлөөллийг багасгахад Газрын доройтлыг бууруулах, похонтууршилтын газар орны иргэдлийн мэдрэмжийг 30 хувиар өсгөх, төлбөрийн ажиллагааны үүргийн талаарх Оноөгийн мэдрэмжийг түвшинг туйлын хангалтгүй хэмээн олон нийтийн мэдрэмж	Төслийн эцсийн зорилт нь аймгийн төвд 10 хувиар, Газрын доройтлыг бууруулах, похонтууршилтын газар орны иргэдлийн мэдрэмжийг 30 хувиар өсгөх, төлбөрийн ажиллагааны үүргийн талаарх Оноөгийн мэдрэмжийг түвшинг туйлын хангалтгүй хэмээн зөвхөн дүгнэнэ. Олон нийтийн мэдрэмжийн түвшинг статистикийн санал асуулгын хэлбэр, аргачлалаар аймгийн төв болон орон нутагт тогтооно.

Энэхүү төслийн эцсийн зорилт нийтийн мэдрэмжийг түвшинг туйлын хангалтгүй хэмээн зөвхөн дүгнэнэ.

Үзүүлэлт	Тайлбар
	Санал асуулгыг ТББ гүйцэтгэж болох ба үр дүнг санал асуулгын тайлангаар гаргана.
Үр дүн 2-ын түвшинд: Газрын дорийтлыг бууруулах, нөхөн төлбөрийн ажиллагааг сонгосон газар оронд газрын тогтвортой менежментээр нэвтрүүлэх	Ландшафтын менежмент болон нөхөн төлбөрийн цогц механизм, уул уурхайн газар орон тус бүрт нэгээс доошгүй гэрээ байгуулах. Экологийн ихээхэн концессийг харуулах Төслийн эцсийн зорилт нь 100000 га-г хамруулах, туршилтын бүсийн үнэлгээнд үндэслэн газрын менежментийн цогц төлөвлөгөөнд хамрагдсан тайбайн хэмжээ, нөхөн төлбөрийн гэрээ байгуулсан зэрэг үзүүлэлтээр зорилтыг дүгнэх ба хэрэгжилтийн мэдээллийг батлагдсан газрын менежментийн төлөвлөгөө болон гэрээнд тусгана.
Газрын тогтвортой менежментэд хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх	Төслийн эцсийн зорилт нь 2014 оны хөрөнгө оруулалтыг 50 хувиар ёсгөх. Зорилтыг туршилтын газар оронд уурхайн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгасан төсвийн үзүүлэлтээр дүгнэх ба үр дүнг БОНХАЖЯ-наас батласан байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгана.
Туршилтын газар орны малчин, тариаланы эрхэлдэг өрхүүдийн газрын тогтвортой хувь (Ховдын Дарви сумын Хушуут багт 200 орчим, Увсын менежментийн инновацийн технологийг ашигладаг хувь	Төслийн эцсийн зорилт нь туршилтын газар орны өрхүүдийн 50 Бөхмөрөн сумын Хар алтат багт 190, Завханы Дөрвөлжин сумын Цогт багт 149 өрх) нэвтрүүлэх. Туршилтын гурван газар оронд ердөө л 1281 айл өрх амьдарч байгаа ба зардал багатай аргачлал хэрэглэх нь хэрэгжилтийг хангах нөхцөл ба хэрэгжилтийг нийт айл өрхийн хэлэн хувь нь газрын тогтвортой менежмент, инновацийн нэг ч болов технологийг ашигладаг хувийн үзүүлэлтээр тогтооно. Төсөл эхлэх үеийн хувь нэн бага бөгөөд үр дүнг төслийн тайлан илтгэлд тусгана.
Газрын тогтвортой менежментийн инновацийт холбоотой туршилтын газар орны бэлчээр, ойн талбай (га), булаг шанд, худгийн 30 хувийг хамруулах орны бэлчээр, ойн талбай (га), булаг шанд, ба үр дүнг Газрын тогтвортой менежментийн ажиллагаанд харагдсан талбайгаар тодорхойлно. Төсөл эхлэх үеийн хувь нэн бага бөгөөд үр дүнг төслийн тайлан илтгэлд тусгана.	Газрын тогтвортой менежментийн төслийн эцсийн зорилт нь туршилтын газар орны нийт бэлчээр, инновацийт холбоотой туршилтын газар орны талбай, дорийтсон булаг шанд, худгийн 30 хувийг хамруулах орны бэлчээр, ойн талбай (га), булаг шанд, ба үр дүнг Газрын тогтвортой менежментийн ажиллагаанд харагдсан талбайгаар тодорхойлно. Төсөл эхлэх үеийн хувь нэн бага бөгөөд үр дүнг төслийн тайлан илтгэлд тусгана.

Гэрээт ажилд тавигдах шаардлага, хэмжээ, формат:

- “Powerpoint slide”, бусад дагалдах материал, судалгааны эх бичвэрийн файлыг хавсаргана.
- Дэлгэрүүлж унших материал, цахим хуудас зэргийн жагсаалтыг хавсаргана

ГЭРЭЭНИЙ ХАВСРАЛТ №2 - ТАЙЛАН ХҮЛЭЭЛГЭН ӨГӨХ, ТӨЛБӨР ХИЙХ ХУВААРЬ**Ажлыг дуусгаж тайлан өгөх**

Тайлан	Агуулга	Он, сар, өдөр	Төлбөрийн хувь хэмжээ	Хүлээн авах хүн
1. Эхлэлийн тайлан	Төслийн дунд шатны үнэлгээ хийх аргачлал, ажлын даалгаварт тусгасан ажил үйлчилгээг гүйцэтгэх төлөвлөгөөг багтаасан байна. Мөн зөвлөхийн ирүүлсэн тайланд НҮБХХ-ийн төв оффис болон төсөл хэрэгжүүлэх нэгжээс санал авах ажлыг Яамны зөвлөх үйлчилгээний тайлан хүлээн авах ажлын хэсэг зохион байгуулна.	2017-11-27	70%	Ажлын хэсэг, төслийн нэгж
2. Эцсийн тайлан (монгол хэлээр)	Төслийн тайлан холбогдох баримт бичиг, зорилтот бүлгийн судалгаанд үндэслэн төслийн дунд шатны хэрэгжилтийг аргачлалын дагуу тодорхойлон үнэлэхийн үр дүн, дүгнэлт, зөвлөмж (бүрэн) бүхий тайлан, холбогдох материалыг хавсаргасан байна. Хөндлөнгийн байгууллагын цуглувансан “Чадавхийг үнэлэх санал асуулга”-ын дүнг дээр дурдсан аргачлалын дагуу нэгтгэж, тайланд тусгана.	2018-01-15	30%	

ГЭРЭЭНИЙ ХАВСРАЛТ №3 - ГОЛЛОХ МЭРГЭЖИЛТЭН

	Овог нэр	Ажиллах хүн сар	Албан тушаал	Шаардлагатай чадварын түвшин	Ажлын байрны дэлгэрэнгүй тодорхойлолт
1	Тогтох овогтой Энхтунгалаг	2 сар	Зөвлөх ахлагч	<p>багийн</p> <ul style="list-style-type: none"> • Төслийн менежмент, хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгааллын чиглэлээр магистр, түүнээс дээш зэрэгтэй; • Газрын менежмент, биологийн олон янз байдал, байгалийн нөөц хамгаалал, эдгээртэй нягт холбоотой салбарт 8-аас доошгүй жил ажилласан туршлагатай; • олон улсын буцалтгүй тусlamжаар хэрэгжсэн төсөлд үндэсний зохицуулагч, менежерийн түвшинд 8-аас доошгүй жил ажилласан туршлагатай байх; Олон улсын тосол, хотолборт үр дүнд суурилсан үнэлгээний аргачлааар үнэлгээ хийж байсан эсвэл байгаль орчны чиглэлээр эрх зүйн баримт бичиг, төсөл, хетөлбөр боловсруулж байсан туршлагатай бол давуу тал болно. • Үнэлгээний эцсийн тайлан дахь дүгнэлт, зөвлөмжийн бодит, үр дүнтэй байдлыг хариуцах чадвартай байна 	
2	Төмөрбаатар овогтой Энхтулга	2 сар	Багийн гишүүн 1.	<ul style="list-style-type: none"> • Байгалийн нөөцийн менежментийн чиглэлээр магистр, түүнээс дээш зэрэгтэй • Биологийн олон янз байдал, уул уурхайн байгаль хамгаалал, байгалийн нөөц, газрын менежмент бусад ижил төстэй салбарт 5 ба түүнээс дээш жил ажилласан туршлагатай; • Биологийн олон янз байдал, уул уурхайн байгаль хамгаалал, байгалийн нөөцийн чиглэлээр арга зүйн мэдлэгтэй; 	

				<ul style="list-style-type: none"> Хяналт үнэлгээний чиглэлээр 2 ба түүнээс дээш төсөл хэрэгжүүлсэн туршлагатай; 	
3	Алтанхуяг овогтой Эрдэнэчимэг	2 cap	Багийн гишүүн 2.	<ul style="list-style-type: none"> Газар зохион байгуулалт, газрын менежментийн чиглэлээр магистр, түүнээс дээш зэрэгтэй Уул уурхайн байгаль хамгаалал, байгалийн нөөц, газрын менежмент бусад ижил төстэй салбарт 3 ба түүнээс дээш жил ажилласан туршлагатай; Газрын менежмент, байгаль орчны эрх зүйн чиглэлээр арга зүйн мэдлэгтэй; Хяналт үнэлгээний чиглэлээр ажиллаж байсан туршлагатай; 	
4	Дамбажанцан овогтой Энхзул	2 cap	Туслах судлаач	<ul style="list-style-type: none"> Байгаль орчны салбарт 3 ба түүнээс дээш жил ажилласан туршлагатай; Байгаль орчны салбарын орчуулга хийж байсан туршлагатай; 	

**ГЭРЭЭНИЙ ХАВСРАЛТ №4 - ГЭРЭЭНИЙ УНИЙН ЗАДАРГАА/ ТӨСӨВ
(ТӨГРӨГӨӨР)**

Зардлын товчоо

Энэхүү саналд байгууллагын орлогын албан татвар болон бусад холбогдох татварууд бүгд орсон болно.
Хөдөө орон нутагт томилолтоор ажиллах зардал ороогүй.

ДД	Төсвийн задаргаа	Төгрөг	ЭМНДШ-ийн өглөг		ХАОАТ	Гарт олгох налийн
			Байгууллагын хувь	Хувь хүн		
1	Цалингийн зардал	13,081,957	11%	10%		
	Багийн ахлагч - Судлаач	4,240,634	466,470	240,000	393,063	3,607,571
	Багийн гишүүн - Судлаач	3,520,527	387,258	240,000	321,053	2,959,474
	Багийн гишүүн - Судлаач	3,520,527	387,258	240,000	321,053	2,959,474
	Багийн гишүүн - Туслах судлаач	1,800,269	198,030	180,027	155,024	1,465,218
2	ЭМНДШ-ийн өглөг	1,439,015	1,439,015			
3	Бичиг хэрэг	350,000				
4	Бусад	310,846				
5	НӨАТ-ийн өглөг	1,518,182				
	Нийт төсөвт зардал	16,700,000 төгрөг				